

Pridplata
na cilu god 1 fr.
na pol. god. 50 n.
Za stranu zemlju
1 fr. 25 nev.
Izlazi svake dru-
ge nedilje u
Četvrtak.

BUNJEVAČKA I ŠOKAČKA VILA.

List za pouku, zabavu i gazdinstvo.

Oglasi se prima-
ju po navadnoj
cini. Rukopisi ne-
ka se šalju u na-
plaćenom pismu.
Dopisi bez podpi-
sa se neprimaju,
a nijedni se ne-
vraćaju.

God. IV. U Kalači.

U Četvrtak 10. Rujna. 1874.

Broj 19.

J A N K O V C U.

Spjevao Antun Kovacic.

Oj, perivoju divni naravnijeh sila.
Oj, sielo svega krasa i gorskih vila!
Bud, mi viekom zdravo! budi šumna pjesma —
Divnolike Hrvatske; nek se svuda širi —
Kud njezinim krajji rominjaju viri;
Kud iz trvda stanca bije bistra česma!
Kud se Vesne kolo po dolinah vere,
Kud djevojčee milo situo cvieće bere

Oj, bud, mi viekom zdravo! oj, budi pjesma rodu —
Slobode, sjaja, dike — slave, veličine!
Nek nikad nij' mu sjajno sunce na zahodu —
Nek, kadgodj sine blago, na istoku sine!
A ti poskoči divni vodoskoče više,
I svaka'kap ti neka tajniem žarom diše,
I svaka rosa, što se u ponore gubi,
Nek plamne rieči diljem zemljom nam udubi:
„Dok jedna kap će ove svete rose rosit
„Hrvatstvo će se vazda svojijem svud ponosit!
„I dok će jedna gruda ovog stienja stršit
„Hrvatsku nikad, uikad neće dušman skršit!
„I dok će jedna ptica gorā vrh prolietat —
„Ta zemlja naša mila mora bujat, cvjetat!

A to nam ti svjedočiš grobe niemi, gluhi,
Kiem tiho, tajno šuste povjetarca čuhi;
I gdjeno vilo tanke — i božanski stvori
U po noć vode starca častna, siedolika:
Ter bučniom gorje cielo pjevanjem zaori:
„Oj, to je našeg kola viliinjega dika!“
I starac skida kosu dugu, starovjeku,
A divna mu je mladost obasjala lice,
Sa bieliem rukam' hvaća sitnu gorsku rosu,
I poprskuje njome rajskoj citri žice —
I pjeva mladie liep, — Nebeski strune zvone —
I voda šumi bajno . . . i sve u čaru tone —

I ori gora ciela, ori silniem spjevom,
I svim božanskiem sjaju vilam lica sjevom!
I tolici se liju čari i miline
Ko da ih stočile su morske sve dubljine!
Dok nakon sjajna zvezda danica nesine —
I mladie, vile, dusi: — sve to nekud sgine . . .
Još samo starca opet častaa, siedolika
Pred grobom vidjaš kamniem kriliti sa rukam' —
I čujes šaptat bajno: „Hrvatska velika!
Ma ako i tolik vjekov borit ti se s mukam' —
Ti ipak bit ćeš jednom moćna, diljem slavnā,
I tad će ustāt izpod toga vela tavna —
I ko u sriedi noći, a u kolu vila
Pomladjuje me možna božanstvena sila: —
Pomladit će se onda u pō dana jasna,
I sinut rodu likom mladca vedra, krasna!
I sa mnom mora opet sva Hrvatska sinut —
I sjaj taj nikad, nikad nesmje se razplinut!
I slap će skoknut k stanu silniem od bogovā —
I hrabro im navjestit u svesilja moći:
„To Hrvatska je, gniedzdo divā sokolovā —
„Što odhrvali strašniem burā svih bjesnoći!
„Oj, da mi došli dani zlatni, zlatno doba —
„Ta dugo čekam jurve niem sred niema groba!“
I starac sgine, Bajno sve zamino —
I rubom gorā sunašee prosino . . .
A krst, što groba na vrhu se koči,
U mrtvom muku starcu to svjedoči. —

Oj, perivoju divni naravnijeh sila,
Oj, sielo svega krasa i gorskih vila!
Bud, mi viekom zdravo! budi zvučno zvono
Divnolike Hrvatske, zemlje moje mile!
A ja odlazim! — s bogom gorje nebosklono,
Odlazim — al se s tobom viek mi misli krile! —

V J E R A I Z N A N O S T.

Kako čoviek u tri svieta živi, u duševnom, čuvstvenom, i tvarnom, tako su i znanosti trostručne, dakle bez ovih neima išta na svietu po čemu se čoviek uzdržaje, na što se znanost ljudska nebi povlačila. Sve po znanosti biva, pravi opravlja, i uzdržava se. Al kako se u čovieku duševnost priliva u čuvstvenost, ova u tvarnost, tako da medje samo živi Bog umi obilježiti, isto tako se znanosti prilivaju jedna u drugu. Al svaka je na svom miestu neobhodno potriebna, da bi bez nje pristao čoviek bitisati. Svakog dakle onog koji je pozvan da zidja sgradu ljudskog blaženstva veže najtišnja dužnost: da ove znanosti spaja, i razširiva u svih ljudskih, slojevi štogod je na svietu to je u njegovom sustavu neobhodno potriebno, bilo to na nebu, na zemlji, u zemlji il u vodi. Štogod je u čovieku toje tako u njemu nužno, da ako koje odužmeš, il ćeš nagrđit čovieka, il ćeš mu život uništiti. On ima Svojstva

za ona tri svieta medju kojima je razdieljen, t. j. za sviet duševni, čuvstveni, i tvarni, a ona svojstva djeluju i tvore po znanosti, koju crpe u crkvi, školi, na trgu, tvorinari, radionici, i polju. Sad ko bi tako smion bio da bi se usudio izjaviti: što je u čovieku uzvišenije, duša, srce, tielo? ta svo troje su stvor božji, svo troje jedno drugom neobhodno nužno, svo troje su po Bogu neumrlo, mi možemo vrhu toga umovat, koliko nas je vojla, al ostaje istinom: da bez tiela neima čovieka, kako ga neima bez srea, i bez duše. Znanost, koja mu trioba za tielo, što se razilazi priko svijuh ovoga potriebočah vanjskih i nutarnjih tako je plemenita, kako i ona što se povlači, na srce i na dušu čovieka, ta da nije one nebi bilo ove, kojom se uređuje volja, ni one po kojom se upravlja razum. Sve u svoje doba na svom miestu, baš ko kralj i poljodjelac, svećenik učitelj i puk, zanatlia obrtnik i trgovac, jedan i dugi sačinjava cio narod, svi do jednog su onako nužni za dražavu, da ako nebi jednog bilo svi bi drugi popadali.

zkvh.org.rs

Svaka zanost obuzima cilog čovjeka i zasica u sve ono što trieba duševnom, čuvstvenom i tjelesnom čovjeku. Odud se može uviditi : da ono nije prijatelj ko razdvaja znanosti po Bogu u čovjeku spojene, i u crkvi, školi, uredu, sudištu, tvorinari radionici, i trgu i njivi po čovjeku posestrane. Imali čovjeka na svietu ko ji bi smio tvrditi : da bi čovjek kralj, mogao biti po se i svoje podanike koristan, ako ga nebi znanost duševna i čudoredna vodila, da bi sudia, obrtnik mogao obstat sebi i bližnjenu koristno, ako se nebi ravnao, duševnom i čudorednom znanostju, i t. d. najposli i poljodjelac. No al i takog mudrog čovjeka nećemo naći koji bi tvrdio : da bi Svećenik šta vriedio bez znanosti tvarne, ta ni jedan čas nebi priživio, ni dom, ni crkvu imao, umjetnosti na veću slavu boga, i pobožno veselje vjernih nebi mu se pokoravale. Kako se u prirodi sve u slavi Boga stvoritelja nadmeće, tako u trostručnom životu, čovjeku, jedno i drugo i treće se prilagodi, da se kruniše ime odkupitelja slavom, da se omedljavaju odnošaji međusobni i pozlatjivaju staze pe kojima hodaju ljudi, da stvaraju od svih stvari po Bogu stvorenih, nasladjenja po čovjeka, umna, čuvstvena, i tjelesna; da se razgrije u sried studeno zime, da se ne samo pokrije njegova golotinja, već i nareši i nakiti njegovu tielo, da se ne samo zahrani njegova glad, već i nasladi ukus, da se ne samo uzdigne vrhu njegove glave krov, da ga obrani, od nesgode vriemena, već da mu pribavi, svaku pogodnost, al još i osvietla obraz pak začara oči svojih bližnjih. Da od njega ne samo odstrani sve boli, već stvara mu tisuća i tisuća načina za svaki stališ, svaku dobu svaki spol da mu se razvedri lice, razveseli um, razdraga srce, i razigra se tielo. Ako ga pak u ovim sastigne bolest, i prieti da kvari užitak, skonča život, to mu traži i nadje u drvetu i kamenu liek da odlane bol, i cilom čovjeku, povrati se zdravlje duše i tiela, da užije što je duševno, čudoredno, i tjelesno, liepo dobro, i pravo.

Nalazi čovjek na ovom putu već uslied istočna grieha slabost, tmine, upevoljnost, i to ne samo po tielo, već i po um, ovde ga mori zaboravnost onde strasti, protivne, svom liepom, dobru, i pravu, a tu ti je pošast za tielo, koja te zastrašava, bolestima u čovjeku, živini, bilini, drvetu, još i u vodi, da ti sve ovo okuži, što ti trieba kao cielom čovjeku. Koliko trieba počet tamo gdje su ti predje zaboravnostju, nečudorednostju, bolestju pričeni bili, dalje uživati. Ovo valja za pojedina, za objtel, za narod, za ljudstvo. Ubitelj je dakle čovječanstva, ko mu stavlja još više pričaga na put; ta padaš narav već mu je ove ostavila po um, volju, i tielo u obilu, da mu svakim korakom ogorča ono, što mu je od stvoritelja kano sladko namienjeno.

Čudo je koliko mu nevolje nabavlja zaboravnost, neizbrojeno je zla što na njegov tovari nečudorednost, na milium se dižu nevolje i tuge, koje mu se izvijaju iz pošasti koja truje sve ono što mu uzdržava život. Zašto dakle da se ovima pridružava još i čovjek, pak da truje i ogorčava stanje bližnjemu, u tom što razdvaja posestrime znanosti, u ovima uzbudjiva ljubomor, oholost, preziranje, da se naspore patnje za ljudstvo, pod kojima će sigurno i onaj stenjat, koji je svoje smione ruke pružio, da kvari ono : što je Bog u čovjeku stvorio na prosvietljenje uma, umirenje srca, i zdravlje tiela. Kad čujem da se ljudi prepiru o prednosti jedne il druge znanosti, takim mi pada na um, još svetim duhom nenadahjenih apoštola prepirka o prvenstvu u kraljestvu Isusovom.

I ovi i oni u tom griehu što računaju na neku slavu ljudsku dočim im se ova slabo naplatja, baš ko i ona apoštolah, buduće da im ostaje jedna jedincata : čovjeku olakšavat, osladjivat život, od kog posla ma još i 10,000 godinalh sviet uztrajao, nikad neće manjkat znoja i truda po svako kolino ljudstva, ta ovo svako mora svoj nauk uvijek izprva počimat, pa što je time steklo, što je od svojih predja dobilo u baštinu, to se izgubilo kod onog truda, kog mora imat da može novih potrebah i novih okolnosti nužde providit. Pak ako mu u svakom koraku nedolazi u pomoć ona znanost što je po ustmenoju pridaji od Boga primio, svi poslovi će mu se pomrsiti, jerbo neće poznavat svoje odnošaje prama Bogu, pak ni one prama čovjeku, neće biti uzora pravde ni slobode, niti onog lipote i dobrote, usaniće sva vrila, viere, nade, i ljubavi, pak će poginut srodstvo, prijateljstvo, izginit povirenje, pouzdanost, i nas-

tat gospodstvo sile, kojoj će se morat podvrći imovina i osoba, pak će se pomrsiti staza svakog napridka na polju društvenom i to prosviete i privriede. Dakle ono je prijatelj ljudstvu ko posestrime znanosti nerazdvaja, već ih u svih odnošaji ljudskih spaja : da se jedna na drugu oslonjajuć svaki dan boljma razvijaju na obću blagodat duše i tiela čovjeka.

PRIJATELJU SLAVETIĆU !

Treći dan u večer sakupe se stožernici i u toj svetotajstvenoj kapelici, ter u pojanju psalma Miserere prenese se tielo u sbornu kapelicu, koja naprotiv leži kapelici evharističnoj. Tude je već priredjen lies s čepriseva (cipresova) drveta. Tuj ga blagoslovi vikar (namjestnik) crkve Petrove; jer je stanište ladhni ostanakah tiela papina. Na liesu je ogroman zlatni pokrov, a u njem položeno tielo sv. oca. — Nalazi li se medju prisutnima stožernici koj rodjak papin, to ga pokrije on, nenalazi li se pako, to pokrije papi lice i ruke njegov vrhovni dvorski meštar suknom biela tafeta. Do noguh papinih postavi se u lies mošnjica (kesica) ukvirena u karmincvenih baršun. U njoj su još dvie manje kesice. U jednoj je zlatnih, u drugoj srebrnih, a u trećoj bakrenih komadah novca toliko, koliko je godinalh dotični papa vladao crkvom. Dva papina meštra obrednika pokriju napokon rubcem crvene svile mrtvo tielo, te lies zatvore i zabiju.

Taj lies čeprisova drveta dodje tad u lies od olova, na kom je urezano papino ime i broj godinalh, u kojih je vladao crkvom. Urezan je dan i godina njegove smrti. stožernik rimske crkve i papin vrhovni dvorski meštar zapečate taj olovni lies, te ga stave u veći od drveta. U tom trostrukom liesu poživajuće tielo papino iznesu tada kroz vrata koja vode na desno tik oblačnice sobe papina pjevača u sbornu kapelu. Tu ga ulože dotle, dok pokojniku bude spremljen il poseban grob, il dok bude nužno da mu se tielo pomakne il premjesti sledujućim preminućem nasljednika mu pape. Odabere li si pokojnik posebnu raku, smjesti se u nju tek poslje jedne godine, odkako je odpočinuo u toj uložini. — Za pokoj duše papine služe se devet danah mrtvačke sv. mise. Svećenici ih počmu služiti treći dan smrti njegove. Svečanu zadušnicu služi svako drugo jutro jedan stožernikah i to u sbornoj kapeli sv. Petra.

U sriedi te kapelice uzdignut je žalobanodar, a oko njega plamti 20 debelih voštenicah. Odar taj stoji samo do sedna dana, dok se nepodigne veliki, sjajni katafalk (mrtvački odar) nasred crkve sv. Petra. Na koncu svake mrtvačke mise pjeva se Libera (t. j. Oslobodi me Gospode!) a poslje Libere misu služivši stožernik izčita odriešenje.

Prvi dan zadušnicah prikažu svećenici u samom hramu sv. Petra 200 mrtvačkih misah. Drugih pako danah 100, neračunajuć onih, koje se čitaju u samostanah (kloštrovih). Deveti il poslednji dan vrši žalobno slovo u prvoj glavnoj skupštini izmed stožernikah tomu odabrani prelat crkveni (dostojanstvenik) na uspomenu pokojnā pape. Tad idu svi nazočni stožernici oko veličanstvena odra (castrum doloris zvanā). Petoria njih, koji su zadušne mise opievali, poškrope ga sv. vodom, i moleći okade ga tamjanom. Iza „Requiescat in pace“ zaori iz grlah svih „Amen“ - i tim se svrše pogrebni obredi.

Ovo je postupak, moj Ivane! oko mrtva tiela papina. Nu šta se onda dogadja? Vi biste rado znao. Pa ću da vam kažem :
(Sliedi.) Blaż.

Č I Č O V S K I B O Ž J A K .

(Pripovieda Blaž.)

II.

Znate li za baranjski Ractitoš? za selo brojeće srbsko — šokačkoga roda dvanaje st stotinalh dušah! Leži izmedju Svabske-Boje i Lipove na visočini šikloških i vilanjskih planinah. Osim što nuzanj brusu danas željeznica i što su u njem dva krasna zvonika iztočne i zapadne crkve, nenalazim išta spomena vriedna. Nu su vriedne spomena gl-vite djevojke srbske il šokačke krvi naše. A spomena bi bilo dostojno još srpsko groblje sa častnim mermernim krstom, tekuće uzbrdice prama nja-

radskoj i majiškoj šumi, kudno lovci lov tjeraju, a mlade plən-
duju, poskakuju, pjevukaju, sa slavulji se natječu i jagode beru.

Miholjska je nedelja iste pomenute godine po rimskom
koledaru.

Sa srbskoga zvonika vije se dvogodišnja ugarska zastava
do izpod najnižjih prozora crkveno pročelja. Na njoj se jedva
opažaju boje; nje je saprala jesenska i proljetna kiša, a zasta-
vu razadrli zimski vjetrovi i sniegovi. Ko što je ona požutila,
tako žuti lišće i opada sa stabaljah. Zima je rano poljutila, te
crva i mrava i inu plazeću životinju u zemlju satjerala. Pjevi-
ce tičice, ljubeće blažije podnebe nego ga Miholje donosi, već
se udaljile iz naših krajevah i odletile nad žalove južnih mor-
jah; samo po djevoja zabludila i zaostala lastavica samotuje
pod krovovi i po graničiah tražeć uzalud prekozimsku utočišta.
Tako i mladenačko zaljubljeno srce zaludu traži u kavezu bića
svoga zarobljeno utočište, dokle se s drugim nesraste i varni-
cah ljubavi vruće neuzkreše.

Titoška vesela mladež sigra se izpod groblja na tratinu.
Katolički kapelan i srbski sveštenik, gostoljubac i prijatelj ka-
pelanov, izšetali sa svoja dva učitelja do nakraj groblja i zavr-
nuli prama šumi, po kojoj se razliegale divne pjesme jugosla-
venske.

Na uzglavku šume netom će sveštenik kapelanu :

— Vidite, gospodine! ova šuma i ovaj predjel bjehu ne-
koć imovina naših slavenskih pradjedovah. Kamo se čovjek
obazrio, svud je čistu srbadiju i šokadiju ovuda nalazio. Raci-
petra, Borjad, Budmir, Belgrad, Ulaz, Surdukin, Njomica,
Vrhšenda, Sojka, Babrac, Boja, Titoš, Bremen, Kašalj, Torjan-
ci, Petarda, Lipova, Munjorod, Mraza, Muvač, tamo dolje La-
panča, Brujningrad, Drda, Draž, Skela, Izip, Marov, Daleka,
Bodolja, Ban, a tam gore Petéuv (grad od 5 crkvih), Slanta,
Marija Jud (grad gorjansko, ilti danas garevske, naše nekadaš-
nje Marije Judite), Velišmart. Sv. Ivan Katlj i t. d. — Sve
su to nekoć bila čista naša srbsko-šokačka sola. Pa da čovjeku
domorođenu, koj ljudi starinstvo roda svoga, i živi u ovoj okoli-
ci, — pa da mu od žalosti nepukne srce u grudih? Amo se s
vašimi Magjari za pravice inatimo i koljemo, onamo se ko na-
ši Istrani proti Talijanu i mi proti Svabi jedva uporujemo.
Duševna nas borba čeka na dva kraja, a bitka je i težka i ne-
odlučna. Bogdao, bila pobjedonosna! Najveća je naša nevolja
što Bunjevac Šokača, što ugarski Srbin Hrvata svoga brata još
nepozna. Tu dakle nevolju sustiže mrzka nesloga, — Bog ju
ubio! Tud smo razdieljeni u dvie crkve i vjeroispoviesti, tud
nemamo ni vodjah nit narodnih naših glasilah, — nemamo
kažiputa ni vremenarah, da nam brod narodni kormilaju i ves-
laju u luku sloge, bratinstva i spasa. Puk nam je sam sebi os-
tavljen. On nema svećenikah svoje krvi, osobito naš puk šokač-
ki ovuda. Neima učiteljah, vodjah, rukovoditeljah ni prijatel-
jah. Sve mu je, ako ne javni a to tajni neprijatelj. A najgorji
su medju njimi izrodice, žalibože mučki naše puti, koji ga
dušmaninu izlažu na bieli kruh. Kroz tolike muke, vatre i jade
što naš puk dave od vjekovah, čudo Božje, pa ga i toliko ima!
A jer je povraćena ustavnost Ugarskoj, kad nije propao, nebo-
jim se, da će odsad propasti. Samo mu budi ovdje po koj tu-
mač zakona, po koj zagovoritelj pravde, — i ja, siedi starac
kriv, ako se nepodigne i nedovije svoje starine : slobode naime
narodnosti i jezika. Nieste li čuo za stražnjih izborah, kako se
vikalo : u Ugarskoj smo svi jednaki. Svi smo se borili jeduo-
dušno od 48-e g. amo za ustav. Dobili smo ga, al koja vajda,
kad nam se za vjernost vraća onako danas, ko se vratilo Hrva-
tom za g. 48-mu? Ta ja nevidim ina puta spasa, van slogu
ugarskih Slavenah pa u duševnu borbu proti onim, kojim smo
u svojoj kući pomogli izprieti ustav i pravice.

Starac postane, a kapelan i imenom i mliekom Slaven,
al riečju i djelom magjaron, upilji oštro oči u njegovo oči.

Učitelji su sjeli u lad rasta i pušili manfaški duhan.

Kapelanova je smotka dogorila il utrnula; a kroz popin
nos sveudilj je sukllao dim paklona gjeva. Bio je inače muž
miroljubiv i blagočudan, Srbin gostoljubiv i iskren, nu u sve-
tinju srbska imena i značaja nije se dirnuti usudio nitko za
njega nazočnoga, inače su pucale striele iz očuh i sa jezika
njegova.

Pošto su se oni spustili do učiteljah, dobrih si prijatel-
jah, baciv kapelan nogu preo noge u svoj ozbiljnosti reče :

— Vi, častni oče! ko da hoćete da i mene žigošete iz-
dajstvom rad poslednjih izborah? Ja sam doduše slavjanske
krvi. Babo moj biaše Slavonac. U Slavoniji sam se rodio, al u
ugarskoj podravini odhranio. I ja i svaki Magjar, komu je do
domaća mira, od kojega na svietu nema boljega, uz to prista-
je, da se izmire i pobrate ugarski narodi. Nu ima ih i toli sla-
vohlepni, da : bestiae dominandi cupidae, ko što im reče Szé-
csen, hoće da stanu drugomu nesamo inorodniku već i suple-
meniku nogom za vrat. A tomu vam je ona stara himbeost
njemačka kriva. Himba koja netrpi tuđe sloge na vlastitu po-
gubu. Ona se provlači od dugih vremenah kroz živec našega
narodnoga tiela. Te tako Švabo u mutežu nesloge i u metežu
naše mržnje lovi i jede ribu, a mi glodjemo okostnice. Mogu
vas pako uvjeriti, kao mladjan starca, da će se ugarski Mag-
jari i Slaveni još za vašega života poravnati, i onda na užtrb
domaćim i vanjskim Niemcom Ugarskoj puca zora bolje dobe.
Istina, magjarska je nadutost kriva svemu razdoru i nevjerstvu
slavenskomu. Nu to treba da odbijemo jedno na prokšenost
germansku, a drugo na to što se Magjar hoće da poniekle odu-
ži Hrvatom za g. 48-mu.

— Ta Bog vas vidio, reče popo, što imamo mi s Hrvatima?
Mi, koji smo se lavski borili s Magjari u slozi te godine za
obću slobodu?

— Ne, gospodine, odvrati kapelan, razumijte me! Mi se
bojimo jednoplemstva. Ugarski Slaveni na sjeveru pružaju bra-
tske ruke preko Tatrah, a ovi na jugu svojoj braći preko Dra-
ve, Save i Drine tja do Triglava i Balkana, pa kad bi se taj
žrvanj zavitalao sve bi nas samljeo i sveslavenska je idea na
naš zator savršena.

— Tko neće Pravde (skile) pada u Krivdu (Karibdu)!
presieće popo. Kad bi mogao zadržati bi u trublju angjeosku :
Magjari, braćo! tražite spas i svoj i obće naše domovine u vi-
ernosti slavenskoj tvrdjoi od stienca kamena, tvrdjoi od čelika.
Jer vašom povjerljivostju poplaviti ćete zemlju i udaviti nas u
morju niemstva! Iztočni će Slaveni i tako zabaštiniti djedov-
stvo svoga Balkana, zapadni će se iztrči iz čeljusti german-
koga moloha, sjeverni postići svoje tražbine i stajati neodvisni
na svojih noguh. Rusu je i tako Bog i sreća oružnička dovoljno
na kontinentu zemlje i morja odmjerio. Nepotrobuje on širjega
carstva. Jer dje sunce izhodi i zapada, budi mi istina slobod-
na, tud se svjetluca rusko oružje. A da u Evropi neteži za pro-
stranijim granicama dokazuju mn čini, inače bi orijaškom
svojom moći zadao državam već sto jadah. Ujedinjena je Ita-
ja, Belgija, Švajca, Inglezka, Francezka, a bit će i Španija,
prijatelju! bit će i Njemačka, bit će sve zemlje — do jedine
razdorne, — čijom krivnjom? sudite — Ugarske.

— Sudim, reče kapelan, po vaših riečih najbolje bi bilo,
da se ugarski Magjari sa Slaveni izmire. Jedni su i drugi vrlo
otvorni i iskreni. I ja ću, što mi sile dopustile budu u buduće
o tom nastojati, i braću na taj put svadjati. A što sam dosad
bio pretjeran Magjar učili su me hrvatski popovi pretjerani
revnici Gospodnji. A što sam pred dvie godine pri izborih žes-
toko kortošovao ovdje u Titušu za jedinu magjarsku ideju i
zastavu, zahvalite svomu Damjanićevcu knezu Šimiću.

Tu se probudi duša starčeva. Posuče si brko i zapali pu-
nu lulu, pa svom ozbiljnosti zapita :

— Mogu li, brate, da vjerujem, što mi rekoste? Šimić
Laza, moj prvi u obštini čovjek! Pa da je vašim postao?

— Koje čudo, dodat će šaljivo srbski učitelj, uz četiri
djevojke, kojim nema u svoj Bosni para!

Kapelan ga pogleda ozbiljno i kao da prezire tu šalu reče :
— Susjede, oče, budite mi zdravo!

Izrukuje se sa svom trojicom, i digne se prama Boji.
Druzi ga doniekle proprate i vrata se kući.

Parna su kola već podobro vremena kraj Titoša prozujila.
Krasna, ladovita večer i šuma i Titoš zapremila. Starac je
klimao palicom u desnici a lulom u lijevici sokakom, okuda
mu djeca izljubiše ruke. I kad stigo domu na kapiju, čuju da
je poviš groblja presnula puška, a sva šuma jeknula od njezina
praska.

— Opet nešto nova babo! zamrmlja starac na pragu i odloži štap u sobi.

Istom što je malo vačerao i legao pukne selom glas: neznana ruka ubi Šimićeve Jelene ljubovnika!
(Sliedi).

KNJIŽEVNOST.

Danica, Koledari i Ljetopis Društva Svetojerminskoga.

Za prostu godinu 1875. štampana u 7000 primjeraka, komad po 40 nov.

Bilo je već višeputa da smo rieč povelu o tom dobrotvornom društvu; al buduć je ovo, po nas Slavene od tako velike koristi: da bi svaki Svećenik učitelj, nedrugčije ma i koji drugi Obrazovan sin našeg roda, svojoj krvi više pridno, ne samo po dušu već i po tielo, ako bi svaki put, kada bi se susterio zanatliom, i seljakom posli pozdrava u mah mu napomenio: držim brate, da ti sebi, i svojoj obiteli mnogo dobra nabavio ako bi se članom Društva Sv. Jeromima u Zagrebu upisao, nego što je glasoviti rimski Senator Kato rodoljubno zaslužio, što je u viećnici svaki svoj govor time zaključio: držim da Kartagu valja uništiti. Jerbo svaka i jedina knjižica što ju izdaje ovo društvo, pa dieli svojim članovima, već košta ono 50 novčića što platja je godisnjaci. Dočim se njena nutarnja ciena neda opisati. Jel ko bi umio sabrati sve one glavne posledice, na umnom, čudorednom, i tvornom polju, koje se moraju poradjati, iz onih plodnih naukah, što se u ovim knjižicama po občinstvu slavenskom razprostranju.

Pak onda kako je olahkotjeno postajanje članom za svaku obitel! nakupi si jedanput 5 fr. pošalji u zagreb pod naslovom. „Slavnom Društvu Svetog Jerolima, pa ćeš se upisat za druga i dokle si živ, neplatjaš više ni novčića, a svake godine dobivaš jednu Danicu, i drugu knjižicu, a i jednina i druga je već u sebi skuplja no 50. n. Valjda nema takve biskupie, gdje barem svaki drugi pop, nobi mogo godimice prigorit 5 fr pa da ovako svojim troškom jednog od svojih vierni, baš i onaj kapelan postavi članom ovog društva. Bratjo! promislite: da djavo nespava, već uvlači knjige u potajnih društva skovane, i te namjeravaju podkopat, što vi zidjate. Eno vam živog primjera u englezkoj Bibličkoj Družini, koja se skupčala, s Nazarenismom pak nam truje nevinu bratju. Dakle ako ima ranah trieba i lieba. Ovaj vam ponudjavo Društvo Svetog Jerolima Svojim pravo pučkim knjižicama. Bože kad će mo se osvietit, i ubaviestit? da se valja i onakim oružem branit, kakvim se napadamo, pa i na omom mjestu gdje je nasilje. A ovo se obavlja na ognjistu obiteli, spisi i kojigami u kojima se pod očiom kočom uvlači vuk u naše stado.

Danica po ovom Društvu za 1875. godinu, posvema je tako složena, kakoju trieba seljak.

Sad je biljegovina postala nužna za svakog u obćenju društvenom ko sol u hranivu u Danici imaš naputak, da si izbereš za tvoju potrebu, bilo za mjenice, za dokaznice, il ugovore, što je prije samo vještak umio pogodit. Označena ti je Veličanstvena obitel kraljevska, koju poznavaš jest liepa dužnost, svakog građanina. Predstavljen ti je imenik svih svetačah, da si jednog po volji izbereš za uzor, pa bez svakog truda mu nadješ mjesto u redu godine ustanovljeno. Ovom sliedi sve ono što navadno tražiš u Ljetopisu. Al onda idje dalje ovo društvo i prvo opisuje po Dr. Posiloviću samo sebe, al ne, da se prošlavlja, već otvoriti svoja nidra i razkriljiva ruke, da ogrih svakog slavijana, ako želi, da se nauči što mu je duši i tielu koristno. A da mu uzvisi srce na ljubav svojeg roda, pokaže mu ono, što je u njemu za sad dično: predstavim prvo sliku skoro zidjane, Crkve Djakovačke, kojoj da para nadješ, mnogo zemalja trieba da prodješ. Ukaže ti lik prvog Sina domovine Biskupa djakovačkog, koji o drugom nit misli, nit drugo osiča već kako da spasi svoj rod. Upoznate sa najvećih hrvatskih dostojanstvenici Banom Mažuranićem, Nadbiskupom Mihalovićem, i krajinskim ravnateljem Mollinaryem.

Za ovima te uzme za ruku provede po svietvu slavenskom, svrati u družine, pa ti umno, umjetno, uudro i razborito pokaže što je u njoj dobro, štali nevaljano, kako postane od siromaka ako se knjige nauči, pa revno moli, a marljivo radi dobrim zemljodilcem, a kako po roditeljih razmažena ženskinja, ako je i mnogo miraza u kuću unela, neumitna pokvari, muža razspe kuću, koju umi samo popraviti za radiljicu i kućnicu odhranjena mlada. Da se ob ovom uvjerite, pročitajte Ivana Siromašića, od Petra Bučara, pak onda, „Bolje je umjeti nego li imati od Ivana Trnskog.

Al buduć ovo društvo znade, da čovieku dosadi, ako je baš i zlato, neprikladno gledati, zato je pozvalo slavnog našeg pjesnika G. Ivana Trnskog, da nam koju odpjeva, pa u stihovi um slavijanski razjasni, i srcu mu razveseli.

No vino je Bog stvorio da se snjime kriepimo, a rakiu pečemo, da se snjome liečimo, al premda se već nesrićnjak i za ova sriedstva mašio, da nam pomuti pamet, i zadivlji srce, da padamo i dušom i tielom, eto nam G. Riegera, pa nam pripovieda: kako su sviestni Svećenici, i fratovi stali na put ovom proždrlstvu po družinama zavjetovnicima, pak im je sad otriečnjeni duševno i tvorno oporavljeni puk zahvalan, u Irskoj Poljskoj i Moravskoj.

Nije nam nepoznato, kako se praznovjerje hvata za dušu, baš ko hrdja za gvozdje, pak izide istinu. Predsude se prostru po umnom duševnom a baš i tvornom životu, ko paučine u kući, gdje nije brižljive i marljive ruke, zato se postaro G. Dr. Bogoslav Sulek, pa je napiso umjetnu, i

prirodnu pouku, da izmedju nas goni predsude praznovjerja, i čarobje. Samo ga liepo i ponizno molimo: da i sam dublje razmišlja ono što mudro reče na 128 str. „Mi mislimo da nešto vidimo, pa toga možda niti ne ima ili mi vidimo sa svim drugo, ili vidimo samo nešto a ne sve, košto i ob onom što reče: da neizgubimo izvida: da je Bog svemoćan, al i ono da je sveznan, pak čoviek nikad neće sve ono iznaći što traži, a to sve zato da ljudsku znanost ne uzdignemo na krila oholosti, jel što je slabia znanost to se većma napinje. Razboritost savetuje: pazit da se pojmovi ne pomrse, jerbo izkustvo svidioči: da su one predsude i praznovjerja gorja po ljudsvo što ih goji napregnuta oholost, nego tvrdoglava glupost. Dobro je pazit, da onom svietlostju koju hoćemo da dostignemo, ne zakrilimo božju providnost. Molit, i radit, ovo dvoje uzdržaje čovieka, a jedno bez drugog bilo ono ma koje, ubija ga baš u glavu, sbog toga molimo Gosp veleučenjaka: da korov triebimo nježnom rukom, jel se lako može dogodit: da se ujedno iskine i liepo bojadisano krasnim mirisom nadareno cvietje. Bgd dao, pa se svaki slavni, učenjak ovako svojski postarao za svoj rod, ko G. Sulek, pa će se skoro slavian uporedit niemu, ne samo u nabožnosti, već i u umjetnosti, vieštoči, i radinosti. koji mu se poprietio: da će mu izmamit pradjedovna zemljišta, nekaih onda djeluje slavian kao sluga, na kojima nije umio gospodarit kao posjednik.

Al ovim još nije iscrpljeno sve ono slatko hranivo, što vam Danica razkriljiva, ona vam je zajmila od Veloučena djakovačkog biskupa skupocenih naputaka u pomoć siromahom. Izkupila liepu kitu svastica koje domaćici opisuju liekove u nuždi uporabljive, i razvijaju pouku za stanaricu, redušu i gazdaricu koristnu. A da tise zadovolji ljudska znatoželjnost — to ti se predstavlja cila nastajuća godina: kako je u 100 godišnjem koledaru opisana. A poklem se znade da mi slavioi milujemo pripoviedke to su i ovake uvrstjene.

Nakon premda je niemac već davno reko: da se sviet ravna novcem. Danica nam je izredjale sajmove vašare, gdje se novci diele svakomu, ako je što proizveo, odhranio. Ako dakle 7000 slavena proučili budu ovu knjižicu uvjeran sam: da će se obrazovanost u velihio razprostranit u našem milom rodu. Urednik.

G A Z D A L U K.

Lucerna. Ovo je trava po gospodara neizplatjena, umni gazde uvijek promiešljavaju kako se ima sijati da dulje iztraja, i debljih otkosa dade. Sad jedan Gospodar u bečk, Gosp. novina razlaže: da lucerna neiztraživa najbolju, ipak voli snažnu neizeidjenu i to nepodvodnu zemlju, drugo mah šta lakše podnese, al u mokrim izgine. Zemljište valja duboko uzkopat jel uzorat, od svake trave očistit, i da se ovo boljma dostigne, najbolje je prije u tu zemlju rastilo sijat, komu trieba kopačica pak onda nije slobodno ditelinu rano sijat košto kod nas navadno čine, već okolo svetog Antuna, kada su već sve trave iztirale na ornici, pak onda kad se plugom zaoru i poginu. Dalje taj Gospodar veli da nevalja sime mišat sa zobljom ječmom, ili drugim kakovim rastilom, jerbo lucerna najvoli sama, biti on je iskusio: da ovako manje napriduje druga trava, boljma se razvije lucerna, simena ni mnogo al ni malo netrieba zasijati, on navadno 30 funti usije na jedno jutro austrijsko.

S V A Š T I C E.

9. Djaci sa hrgjava vladanja propadaju, pozor dakle dico i dobro se vladajte — pa ma nebili-bas svi Eminent.

10. Bezobrazan biti — samo psima priliči jel ovi, štosu brezobrazniji tosu gosi miliji.

11. Neljutise što ima, ili što nema kiše, jelti to ništa ne pomaže.

12. Sa čivuti zajam tirati, izvesna propast, akote kad pogladi, biži kući pa se speri.

13. Što namisliš na lutriju dat, ostavi na stranu — pa za izvesno vrime siguransi sa ternom.

14. S poštenjem i Vridnostju nemojse falit — jel to već ima ko će o tebi kazat. Knežević.

Visina vode dunavske.

Budimpešta 5-og Ruj. : 7' 8'' nad 0. raste.

Požun 5-og Ruj. : 5' 11'' nad 0. „

V r i e m e : Suho, odban vruće.

Poruke uredništva.

Kurd. Stiglo je vrsate diu. quid. Ferro recusent, quid valeant humeri. Onom u Beču slat će se.

CRKVA I UČIONA.

Napisao And. Frank.

Cieli naobraženi svijet, a kraj toga već i isti tole razboritije misleći seljak, komu je tmina glupost i neznanja kao izvor svakog njega tarećega zla grdo dodijala, počeo se je u novije vrijeme pitanjem o boljem ustrojstvu i poboljšanju školah, ozbiljno baviti, te ovo u što mnogobrojniji pretres uzimati. Pitanje ob uzgoju i obuci mladalnoga naraštaja, svakako je takovo, koje nedvojbeno ovakovo priznanje od strane čovječanstva, kao takodjer i što mnogobrojniji pretres punim pravom zaslužuje; školskim bo bogoštvom — čudorednim uzgojem prima upravo čovjek na se sliku onu, koja mu je po vječnjemu tvorecu označena, sliku, bez koje je on nerazložnoj životinji, nego li slobodnom voljom i neumrlom dušom obdarenu čovjeku, spodoban. Narod će nam vazda tamo biti i ostati takov, kakovim ga uzgojili, te njegovom djelovanju obukom kakov pravac davali budemo.

U novije vrijeme zapodjelo se je pitanje o savezu, koji crkvu i učionu zajedno spaja, te se s'njekojih stranah zakliktao, da je ovaj savez po učionu, dakle i po cijeli narod štetan, nepraktičan, te da ga zaoto u devetujastom naobraženom vieku posve prekinuti i nespasonosnim po nauku i naobraženje proglasiti imamo. — Ovo potače i mene, koji se već više godinah sa pučkim uzgajanjem po silah mojih što svjestnije bavim, da slijedećimi redci nepristrane misli moje ovdje poredam.

Pišući sastavak ovi, nebijase mi niti na kraj pameti, da s'njihne mržnju ili neslogu među učitelji, a zatim možda i svetjenstvom posijem i razplodim, znajući, da ako je kojemu zvanju na svijetu zajednička sloga i zamienita ljubav potrebita, to nedvojbeno ponajviše zvanju učiteljskom i svetjeničkom takova triebuje; jer samo blaženom slogom i svetom ljubavi, moći je veliko te uzvišeno djelo uzgoja i obuke, k'oždjenoj plemenitoj svrsi njegovoj prvesti.

U početku svakoga velikoga podhvata, trieba da se složna bratja i složni družu — ako žele, da im poduzetja konac okrunjen bude — među sobom porazgovore i posavjetuju, kako bi ovo ili o. o. bolje i uspješnije k' svrsi vodilo, a uza to nastojati uklanjati sve zaprieke, koje bi se poduzetju njihovom na put stavljale i djelovale. je njihovo ma u čem prkosno pričeile.

Sile podieljene i kojekud raztepeone, gube se, jerbo neimaju jednoga i stalnoga pravca, dočiem s' jedinjenimi silami postajemo jačji, kriepčiji i snažnji tako, da se svijet djelovanju i duševnom proizvodjanju našem, punim pravom čuditi i diviti mora.

Svrha je dakle toga mog rada ova, da u sadanje vrijeme, gdje su se naši učitelji stranačkim uplivanjem, na više manjih a poglavito na dvie obće stranke razcjepkali, i tiem toli potrebitoj slozi put zakrčili, da velju — prvo i prvo iztakne one činjenice koje nas cjepkaju i komadaju, drugo da po mogućnosti oprovrgne i pobije krive nazo. e naših protivnikah u pogledu odcjepljenja škole od crkve, i treće, da iztakne naše mućenje i želje, kako bismo mi željeli i imati htjeli, da se školstvo naše u današnjem vremenju uredi.

Priznati mi je medjutiem dubokom poniznostju, da bi za podpuno te valjano obrazloženje i riešenje toga predmeta, mnogo vješitje od moga pera zaostri se imalo, zada neizmiernoj možda navali kritike, veselim licem na bojište izići, smjelo joj u čelo pogledati i njoj junački odoljeti uzmogne. U ostalom, da svojem duševnom nagonu i toplj želji srdcu bar ponešto zadovoljim, evo me akoprem slaba, nu odvažna, izvržena nepristranomu sudu štovanoga obćinstva.

I.

Tko sbilja želi svoj narod, svoje potomstvo i domovinu usriećiti, ovoj koristiti i njenom blagostanju štogod dopriniećti, taj neka ide ponajprije u učionu, pa neka gleda, promatra i

izpituje što tamo manjka i oskudieva; — i kada je sve točno pregledao i upoznao, tada neka si drži najvećom i najsvetijom dužnosti, da u slučaju pomanjkanja i oskudice, školi i učitelju pomogne; jerbo je škola onaj najplemenitiji razsadjak, u kojem božanskim likom obdarene mladice, veoma mnogo pripomoći, svjetla i topline zahtievaju, zada odavle presadjone u vrt života, Bogu i dobrim ljudem povoljnim te ugodnim voćem uroditi kadro budu; nu gdje škola sirotinski izgleda, gdje brigaa za svakdanji hlebac s' učiteljem sbor sboruje, gdje si učitelj u bolesti i nevolji lieka i pomoći najneznana, gdje se on, poradi oskudice, blagom književnosti kriepiti i nasladjivati nemože; riečju, gdje još duševna i tjelesna nužda vlada: tamo, ma se sve drugo sjalo i blistalo, taj narod nije slobodan, nije svjestan; — on je u sužanjstvu i težkih okovih.

Vaskoliki svijet u koliko ga dosada poznajemo, predstavlja nam ogromni i divni jedan voćnjak, kojega je otac obitelji, svomu namjestniku, a ovaj opet mnogim vrtarom povjerio tiem, da ga obdjelavaju, njeguju, čiste, oplemenuju, te kroza to koristonosnim učine. Buduć pako da je prispodoba ova jur obće poznana, i buduć da svaki izmedju dobroćudnih čitateljah posve dobro shvatja, da se pod imenom „otac obitelji“ svemoguć: Bog razumieva, a ovoga opet namjestnika t. j. izvršitelja svete njegove volje, zatiem i vrtare svatko poznaje: nije mi — mislim — nužno na daleko i široko strpljive čitatelje na tu misao navadjeti, kakov bi izgledao voćnjak, kojim nebi vješti nadstojnik upravljao, i u kojem nebi brižne i pomnjive ruke vrtarah i njihovih pomoćnikah revno poslavale. — Dopustiti će svatko, da i pri najboljem nadzoru, najmarljivijem poslovanju i njezi, izraste ipak mnoga i mnoga kriva, neplodna ili trpak plod noseća voćka, koja se napokon iz voćnjaka i odstraniti mora, zada kroza to ostale neruži, te drugoj zdravoj, plodonosnoj i plemenitoj mjesto ustupi. Nu poradi toga se ipak nemože a niti nesmije sva krivnja baciti na nadstojnika ili vrtara, nego tiem više na samu voćku, koja uz svu brigu i njegu vrtarevu, nehtjede glas odredjenja svoga poslušati, već ostade radje u divljačtvu i krivo zauzetom pravcu uzrasta.

Meni, kao čovjeku koji sam cijeli život moj uzgoju i obuci čovječanstva posvetio, svaki kutić u vasionom ovom svijetu, po jednu učionu, iz koje se nešto naučiti možemo predstavja; pa zaoto, mi budi dozvoljeno reći, da ja i gore u priči natuknuti voćnjak, za ogromnu njeku učionu držim.

Bacio sam bio krivnju na samu krivu, trpak plod noseću ili sasma neplodnu voćku, a sada se usudjujem okriviti nestašnog i nerazboritog gradjanina, koji u svojoj oholosti, gizdi i nadutosti, prolazec voćnjakom života, mladice kvari, oskvrnjuje i ovim zločest pravac pokazuje. Ovakovih gradjanah ima nedvojbeno i u našoj miloj domovini, gradjanah — velju — na koje bi se punim pravom one rieči sv. Pavla Apoštola rimljanom na pogl. 1. r. 22. napisane: „Dočiem se držaše mudrimi, postadose savršene budale“ — protezati mogle. — Ovakovi gradjani ili da ih okrstim „nazoviusriećitelji“ trude se i upinju, da odstrane i iz učionah iztisnu ono najpotrebitije sriedstvo, bez kojega niti do prave znanosti, niti zajedničke ljubavi a po tom niti do sloge, još manje pako do srieće i spasa duše doći nemožemo; — hoće — velim — da odstrane i izbace iz učionah, iz tih najplemenitijih razsadjakah čovječanstva, nauk svete vjere naše, koja skupa sa crkvom katoličkom, krstjanina izvržena mukam, maču i vatri kriepi, u siromaštvu pako, bolesti, patnji i nuždi tješi, i tako mu sve nesgode ovog života ublažava. Crkva je spasonosnim naukom svojim majka svijuh nas, dakle je majka i učione; a tko čedo od majke odtudjuje, razdvaja i oćima, gorji je od ubojice, krvoloka i poganina. Ovakov razdvajitelj nemirnjak imao bi vrlo dobro zapamtiti i uvažiti rieči crkvenoga oca sv. Ciprijana: „Komu crkva majkom nije, tome nit Bog otcem nije, pa takovom niti ista mućenička smrt ništa nepomaže.“ Istina, naši se nazovi-

zkvvh.org.rs

usriećitelji, ovakovih i sličnih prietnjah bojati neobičaju, dapače ove na ruglo i smieħ izmjetju, nu mi im smijemo ipak sasna očito u brk kazati, da će tužno i nedužno potomstvo, živo osjetjati grdne griehie i zablude nadriučeniħ svojih predšastnikah, kojimu jedinu za onaj i buduē život spasonosnu luē, u svojoj nadutosti nemarno utriše.

Tobožnji naši usriećitelji naroda i domovine, na javnih mjestih sa govornice pripoviedaju, da je sveta naša vjera u oprieci sa naobraženostju i učenostju, pa da se ova dva življa, kao vatra i voda, medju sobom nikako neslažu, — i misle, da ako bi se vjerozakonski nauk uzgreduo u učionah i predavao, da nijedno diete nebude prisiljeno slušati ga; ako bi pako to — vele — nije moguēe postiēi, to da onda nepoznaju drugoga sriedstva kojim bi se željeni mir (!) postiēi mogao, nego da se nauk vjere sasviem iz škole odstrani. *)

Velika li mudrovanja naših nazoviusriećiteljah! kojemu se mi ipak kraj svega toga niti najmanje nečudimo — znajuē, da bezbožnik nemože govoriti jezikom Davidovim, niti razbludnih jezikom Šalamunovim, — a uvažavamo takodjer i onu istinu, da se slava nebeska neodkriva crvu puzeēemu po zemlji, niti svetlost mudrosti neobasjava onoga, koji se utaplja u strastih svojih.

Sveta naša vjera čvrstim korienjem, uvrieēeno je stablo, pod kojega spasonosnim okriljem udomaēene su odlične znanosti i umjetnosti, koje ovo božanstveno stablo rajskim dahom mudrosti nadiše i oživljuje; pa kao što po nauku sv. Evangjelja: „samo dobra voēka rodi dobrim plodom,“ jedino doħar i uman nauk poteēi može iz ustijuh i srdea, kojeg je duħ luēju božanske vjere obasjan: to punim pravom otvoreno reēi smijemo, da ako vjerozakonski nauk iz škole izvadite, tad ste školi srdea i dušu izvadili, — jest vi ste ju ubili, vi ste najmoēnije sriedstvo na kojem se uzgoj i obuka temeljiti ima, kojim se duħ djetinju kriepi, za djelovanje obodrava i usposobljava, vi ste to sriedstvo iztisluli i otdudjili. Vi ste odstranili iz učionu vjeru, koja cijelo srdea čovieēje obuzima, vladanje posvetjuje, život oplemenjuje, i na koju se čudorednost oslanja.

Izkustvo je pokazalo, da mladež mnogo nemari za onim, što vidi, da niti roditelji a niti učitelji njegovi u svom srdeu negoje i nenjeguju, te što im oni kao spasonosno sriedstvo nepreporuēuju. Kako će na temelju ove istine, i vjerozakonski nauk, koji treba da cijelo biēje čovjeka obuzme, kako će — velim on — koji se po mnienju naših protivnikah neima kao obligatni predmet, nego samo kao „hoēes — neēeš“ — smatrati, na uēenika djelovati, zada srdea i dušu njegovu oplemeni, te Bogu i domovini posveti? — Kako će ovakov postupak na čudorednost djelovati, reēi ćemo malo niže.

Razum i oplemenjena čut, dva su svojstva, po kojimi se čovjek od zvieri razlikuje. Ova svojstva razviti i usavršiti, mogu se se jedino na temelju vjerozakona osnovanim i temeljeēim se uzgojem, doēiem tako nazvani noviji „višji bezvierski uzgoj,“ prvomu krivi pravac pokaže, a drugo ili sasviem zanemari, ili pako svoje — i koristoljubljem napuni; jest takav uzgoj ima sve i sva u sebi, samo onoga ne, što upravo u pravom smislu čovjeka čovjekom čini.

Osvjedodimo se o stvari pobliže!

Razum i čutjenje uputuju čovjeka, da mu nije, nemože biti svrha, da svoga savladanog protivnika uništi, buduē da sa svršetkom žestoke borbe sa protivnikom, prestane i žestina, prestane djelovanje ljudske strasti, a u čovjeku pobudjuje se tada plemenitije čustvo, čustvo čovjeka, koji nadvladana protivnika sažaljuje i pomiluje.

I Niemci se broje medju najnaobraženije narode, pak je zaoto i svatko živ mislio, da će i oni, kao naobraženi narod, puni sažaljenja i ljubavi, sa svojim nesrietnim protivnikom franczkim narodom, koga su u krvavom boju pobiedili i savladali, sasna blago i čovjeēno postupati. Ali naobraženi Niemci tako nepostupaše. Kod njih opazismo čudan pojav, čudnu vrstu čovjeēnosti i milosrdja. — Oni su uspjeli razviti svoje intelektualne sile do najvišjega savršenstva, ali su kraj svega toga po ēudi i srdeu ostali na onom stepenu, na kojem su se

*) Vidi zapisnike XIX. učit. skupštine u Beču držane.

nalazili narodi u tako nazvano mraēno doba sriednjega vieka. Ako je istina — kao što nedvojbeno i jest — da se napredak ima mjeriti po razvitku čustva čovjeēnosti: to Niemci stoje danas ondje, gdje su nekada stajali Gothi i Vandali.

Pa što da reēemo o samom naobraženom franczkom narodu? Gdje je još koji surovi — da nereēem naobraženi — narod učinio sa svojom domovinom, veleliepom svojom priestolnicom, onakova vandalizma, kao što to učini ovaj sa naobraženosti čuveni narod?

Iz ovoga evo jasno uvidjamo, da čovjek u najveēem svom umnom i duševnom naobraženju, može što se razuma i srdea tiēe, jednak, da još gorji od divlju zvieri biti.

Netemelji se ni na čemu navod naših protivnika, da je vjera znanosti i učenosti protivna, buduē da nam ona do takove upravo pravi put pokazuje, te nas u sigurnu luku mudrosti, vriemenite i vjeēite srieēe uvadja.

Imao sam priliku čuti iz ustijuh jednog nadriučenog nazoviusriećitelja, da se njemu nedopada vjera naša zaoto, pa bi ju s' istog razloga i iz školah izbacio, što ona sadržaje u sebi takovih tajnah. kojih kopreuu on svojom — kako misli — bezkrajnom mudrosti prodrieti nemože, te veli, kakov da je to nauk, koji te u se zavadja, a kada misliš da ti ga podpuno shvatio i prouēio, dodješ nenadano na toēku, o kojoj ti se otvoreno govori: „Ovo se dokuēiti nemože.“ — Moji prijatelji, koji ovako mudrujete! Vi priznajte a i osobno po svietu trubiēe, da je priroda, koju Bog stvorivši moē joj podaje, puna svakojakih tajnah u koje nije moguēe poteēi, ma si upravo tko glavu razbijao; pa ma da je ona po vlastitom vašem uvidjenju, s' nebrojenimi tajnami prepunjena, to ipak nitko izmedju vas nije utvrdio, da je nauka o prirodi ili upravo sama priroda ludost i bezumlje, nego dapače tvimi silami iztražujete i nastojite, da se nauka o prirodi što više usavrši i u školah vaših udomaēi, — nepromišljajuēi, da se i ova na moēnih i čvrstih stupovih vjerozakonskog nauka osniva i temelji, te ju jedino i izključivo onaj pravo shvatiti i prouēiti može, komu sveta vjera naša podlogom znanostih služi. — Vi priznajte — rekoh — množinu tajnah božje prirode; ali da i sveta naša vjera ovakovih i veēih tajnah u sebi imade, čini vam se nepravedno i mrzko, nepromišljajuē, da je već sam Bog, od koga vjera proizlazi, takova tajna, koju vi sami po sebi ma se kako upinjali i muēili, dokuēiti i shvatiti u stanju nieste, — izim ako si budete poput krivobožacah sami bogove načinjali i ove prouēavali.

Netemelji se — evo vidite — ni na čemu vaš gore iztaknuti navod, te ga i ista svjetska povjest sriednjega vieka, tvrdeēa, da je svetjenstvo koje vjeru naucaše, na mnogo višjem nivaeu naobrazbe i učenosti stajalo, nego na kakovom i isti kraljevi stajahu — junaēki pobija i obara, — doēiem crkvena opet poviest, ovaj isti viek, ne baš viekom skrajnje gluposti i nesrieēe po čovjeēanstvo naziva. *)

II.

Najnoviji naši radikaleci tvrde — ma da ničim valjano nedokazaju — da je svetjenstvo kao vazda, tako i sada protivno školi, njenome duhu i učiteljstvu, pak da se škola s' toga razloga, svakog svetjeniečkog upliva osloboditi mora, ako želim da nam školstvo u istinu naprieduje.

Ja sam u prvog dobi mog učiteljevanja, djelovao na polju uzgoja i obuke u takovom mjestu. gdje sam za ravnatelja, nadzornika i kateketu imao dotieħnog mjestnog župnika, mlada nu u svojoj struci veoma izkusna te štovanja vriednog čovjeka, koji je moju učionu i izvan vjerozakonskog obučavanja polazio, bez da bi me tiem svojim pohadjanjem, u mojem predavanju i obučavanju i najmanje, smetao, buduē da si je pri svom ulazku u školsku sobu, odmah mjesto u zadnjoj klupi zauzeo, te tako moj način predavanja i postupka, pomnjivo pratio i slušao. — Pa dovršenom vriemenu obučavanja, pustio bi se bio samnom u razne koristne razgovore, odnoseēe se na unapriedjenje školstva te poboljšanja načina obuke. Taj prijatelj mladeži i napriedka, nastojao je svakim moguēim načinom, da se učitelj i uēenici, dakle cijela učiona, poput valjanog dobnjaka kretju, i jedino za napriedkom i prosvjetom teže; a

*) Vidi Hepovu crkvenu poviest III. doba.

uza to — mogu iskreno reći — da nikoga niti najmanjom riječicom uvrijedio niti razžalostio nije, nego je što više nastojao, da učiteljevo i učione, a tako i ciele svoje župe blagostanje unapriedi i poboljša. Škola je pod njegovom upravom i ravnanjem bujno cvala, a ja sam mu još i danas za mnoga koja posjedujem, svom dušom zahvalan.

Po želji i odredbi još i danas živućega velikog narodnjaka i prijatelja prosvjete, budem iz toga meni toli omiljelog akoprem neznačnog nu veoma ugodnog mjestanca, premješten u njeku tvrđu naše domovine, gdje sam pod ravnanje ne svetjenika no svetovnjaka podpao. Pod njegovim ravnanjem stenja sam ne samo ja, nego i sva ostala moja bratja učitelji, koji neznanstvo, osvetljivost i nadutost svoga ravnatelja grdno osjetjahu. Njegovoj nesposobnosti dodje medjutiem dotična školska oblast na skoro u trag, te ga ukloni, na što drugi svetovnjak njegovo bahato prijestolje zauzme. Medjutiem sam ja ovo za mene s' mnogih razlogah gorko mjesto, s' jednim u Slavoniji ležećim boljim zamienio, gdje mi i opet učionom ravnaše vješta i bratska ruka svetjenika, na koga se niti ja a niti moji sudruzi nikda potužiti nemogosmo.

Ovo bi bio od prilike kratak nacrt mojega u ovom obziru iskustva, a sada — pošto ovo za obrazloženje stvari joster mjerodajno nije — hajde da se na učiteljicu davnu povjestničku prošlost obratimo.

U petom stoljetju — piše se o sv. Patriciji posagradio je je on navjestjujuć u Irskoj vjeru u razpetoga Isusa, mnoge crkve, samostane i škole, koje je potrebitim učiteljskim osobljem obiskrio, — a u šestome vieku učinio je to isto u Heskoi navjestitelj vjere Isukrstove, sv. Bonifacij. Pa ako uza to pogled bacimo na franačkoga kralja Karla Velikoga, koji je upravo — spoznav u svetjenicah najmožnije faktore okolo uzgoja i obuke mladeži — ovim podizanje, ravnanje i upravljanje školah povjerio, i ove na to pozivao, kao i na blagotvorno djelovanje tako nazvanih „školastikah“ : tada moramo sveo priznati, da su izključivo samo svetjenici i redovnici postavili temelj našem školstvu, kroz koje su mnogi učeni i naobraženi ljudi, puno dobra i liepa na svijet ovaj zasijali.

Sada se namietje samo po sebi i nehotice pitanje : da li je onaj razoritelj sgrade, koji joj je čvrsti i sigurni temelj postavio, ili pako oni, koji joj u svojoj prpošnosti i nadutosti nesmišljeno krov podpaljuju ?

Rekli bismo — a ne bismo se zaista niti prevarili — da su naši protivnici ubitačni činbenici našega školstva, nipošto pako sveukupno svetjenstvo, koje većinom bez ikakove platje ili nagrade, dužnosti i posao ravnatelja, nadzornika i t. d., većom mjerom uz nezahvalnost svjestno obavlja. — Ili zar možda tkogod misli, da će se svetjenstvu tiem Bog znaj kako naškoditi, ako ga kakovim jednostavnim načinom upliva na učionu lišimo ? Ta mi ćemo kroza to svetjenstvu samo jedan trh umanjiti, ali potomstvu — a možda i samim sebi — puno naškoditi, — te neće niti koja godina u vječnost odjuriti, a mi ćemo posljedice sadanjeg našeg lahkoumlja, gorko oplakivati morati. — Prinjer imamo ovo u našem Banatu, gdje su se kao i u još nekih krajovih Ugarske, tako nazvane komunalne škole uvele, u kojih pojedini obćinari kao ravnatelji, nadzornici i predsjednici fungiraju, a u vrijeme školskoga izpita niti jednoga od njih u učionu nevidiš. Kada to na dan izpita ovako biva, neka si svaklo sam protumači i razloži, koliko je ovim muževom u druge dneve prieko godine za učionu i njen napriedak stalo !? Sada neka još učitelj samo malo mlitav i nemaran, a u obićnih domaćih krugovih rukoliža i loncogreb, tada neka se sam Bog vrhu takova školskoga uzgoja i obuke smiluje.

Izlisnuti svetjenika a uza to i vjerozakonski nauk iz učione, po mom je mnenju čudna i nepomiljiva logika ; jerbo izza navršnih školskih godinah, polazi puk crkvu, prisustvuje svetoj misi, propoviedi i onome krtjaanskomu nauku, koji je kao za obuku i naobrazbu neshodan, po tobožnjih prijateljih čovječanstva iz učione izbačen. Svetjeniku je da svojim obezauostim zadovoljavati uznogne — dužnost, navjestjivati i naučati vjeru onu, o kojoj školu polazeća mladež u učionah nikda ništa čula nije. Kako će — pitam — vjerozakonski nauk u dušu i krv odrastloga čovjeka prieći i tamo se uvriježiti moći, kada u

mladoj i naukom najshodnijoj dobi, ovoj nauki put zatvoren bijaše ? — Da sa mladicom voćkom vrtar nikvoga posla imati, niti njoj valjan pravac davati nesmije, hoće li u savršenoj ili odrastloj dobi na njoj izpraviti ili usavršiti moći ono, što je u mladih godinah zanemareno i zapušteno ? — Na ovo pitanje neka odgovoraju naši protivnici !

Oduzimanje svakog svetjeničkog upliva od učione, narastlo je svakako na drugome nekome stablu, koje se od humanitarnosti bitno razlikuje i veoma udaljuje, a to je po mom mnenju ujekakova mržnja prama katoličkomu svetjenstvu, koja do danas — akoprem mnogobrojna — jošter ničim temeljito i valjana obrazložena nije.

Dočiem se svetjenstvu s' jedne strane mrzka ljaga prišiva, da je ono protivno školstvu, dakle prosvjeti i znanosti, preporučuje se ovim s' druge strane sa javnih govornicah — siromaštvo. — Ako čovjek u prvom nabacivanju kakovu sebičnost te ne navidnost i nenazire, to se u drugom ova sama jasno otkriva tiem, što je u današnjem vriemenu svijuh nas najtoplija želja, da ne samo svetjenstvo, nego i svi stališi do što većeg bogatstva i blagostanja dospiju, pošto postignutjem ove nevine nu svakako u život narodah duboko zasiecajuće svrhe, usriećili smo i narod i domovinu svoju, — a ova se jedinome svetjenstvu ipak oduzeti i zaniekoti hoće. Samo zlobnik i strastju opojeni dušmanin, kojemu je blagostanje čovječanstva jedino na jeziku a ne u srcu, može iskrnjemu svomu ubožtvu i oskudici preporučiti, nipošto pako svjestan i razborit član družtva gradjanskoga.

Kada bi se svetjenstvo u istinu znanosti i prosvjeti protivilo i ovoj nemilosrdno o glavi radilo, ne bismo morali koli mi toli i drugi narodi zahvalni biti onim kraljevom i vojvodam, koji su za najveću vlastitu, a i srieću svojih podanikah smatrali svjestno krtjansko svetjenstvo, koje je preziruć sve muke i suprotivštine, vjeru Isukrstovu u njihovih zemljah posijalo i razširilo. Dobro su oni znali a i uvidjeli, da samo glupost i krivobožstvo podiže lomače, dočiem vjera Isusova puk naobražuje, mržnju i zavist odstranjuje, te dovodi mir medju različite narode. Tko nije zahvalan sv. slavenskim apoštolom Cirilu i Methodu ? tko — velim — nije zahvalan onim muževom, koji mir, slogu i ljubav kao neodhodno potrebne življe (elemente) k' prosvjeti, kulturi i t. d. vodeće, medju pučanstvom u državah razširuje ? — Zar su Magjari zaboravili našoga dalmatina Antuna Vrančića ? — A tko će zaniekati, da i danas postoji veliki broj svetjenikah, koji svom silom i svimi mogućnima sriedstvi, znanost i prosvjetu kako u školah, tako u književnosti a tako i u svakoj prigodi šire i podpomažu ? — Kada me nebi preveliko štovanje, koje napram vriednim tim muževom gojim i osjetjam — priećilo, mogao bih bez svakog mnogog razmišljanja ciele strane dičnih tih imenah napisati i našim protivnikom pokazati, akoprem oni i sami ova predobro poznavaju, nu bi ih želili zatajiti i uništiti zato, što se oni s' ovakovimi svetjenici — muževi — niti izdaleka mjeriti i uzporediti nemogu.

Zavirimo u imenike članovah kakova muzeja, družtva za poviest i starine, gospodarskoga družtva, i t. d., te se osvjedočimo koji stališ je u porodu tih zavodah i družtvah, najviše žrtvah za znanost i prosvjetu doprinio ? — pa kada se o tom osvjedočili budemo, tada se mirnom sviesti i hladnokrvno upitajmo, da li je umjestna i opravdana ona preporuka, da naše svetjenstvo siromaštvu izvrženo bude ? — Imamo mi drugih gavanah i bogatašah, koji su si — reć bi — nebrojeno blago sakupili i spremili, bez da bi se ovim budi domovina ma kojim načinom, bud pako sirotinja koristila, — pak ovima ipak nitko neće da ubožtvu preporučuje, nego se to preporučuje katoličkomu svetjenstvu, *) koje sa svojim umjerenimi dohodci, znanost, umjetnost, te kroza to blagostanje domovine i žiteljstva podpomaže i unapriedjuje.

Katoličkom svetjenstvu preporučuje se ubožtvu, dočiem isti oni, koji ovo preporučuju, traže i žele, da se dohodi ino-viernih svetjenikah, koji nedvojbeno na žrtveniku naroda i domovine manje od prvih žrtvovaše — što većma povise i pobolj-

*) Čitaj govore zastupnikah na ugarskom saboru od skorih prošlih godinah.

žaju. — Da je ovo i opet čudna i skoro nečuvana logika, mislim da će svatko i sam lahko razabrati moći.

Negovorim ovdje niti najmanje iz kakove osobne pobude ili pristranosti, a niti sam po ikome pozvan da vjeru, katoličko svetjstvo i njegovo blagostanje branim i zagovaram; jer prvo, ja sam to niti nebih mogao s' koristju učiniti, a drugo, imam ja — kako je onim koji me poznaju — najmanje razloga, svetjenstvu i najmanje štogod u prilog govoriti. Negovorim dakle ovo niti iz jednoga od ovih gore navedenih razlogah, nego jedino zaoto, što u tih predlozih i preporukah, nista drugo, do očite nepravde i priesne mržnje prama katoličkomu svetjenstvu i svetoj našoj vjeri, vidim; da pako ovakovu nepravdu i mržnju, katoličko svetjenstvo a još manje naša vjera nezaslužuje, moglo se je iz dosada rečenoga jur uviditi, — a onim, kojim ovo u njihovoj tvrdoglavosti dosta bilo nebi, mogli bismo jošter i to navesti, da ako nam znaju bolji i spasonosniji put za srieću ovoga i onoga života bez pogibeljnih posledicah pokazati, nego što nam to sveta naša vjera i njeni naučitelji pokazuju, mi ćemo drage volje i bez svakog oklievanja uza nje pristati.

Dobro je ovakovim rekao neki najnovijega vriemena živčei obrazatelj, da sveta naša vjera nezaroobljuje, nepotvara, neosudjuje i neproklinje, nego izbavlja i oslobodja; neće da razdvajanjem spašava, nego pomirenjem vječno usrićava.

Neuči krstjansko — katolička vjera, da se narodi protivnog vjerozakonskog mnienja mrze i na muke metju, kao što su to sliedbenici Cvinglovi i Luterovi godine 1670., pod Tomom Münzerom, kadno se je krojač Ivan Lajdenski kraljem, pekar Mathiesen prorokom, a Knipperdolling stratilcem učinio — pokazali. Nepodiže krstjanska vjera lomačah, kao što to vidismo kod nerazboritih sliedbenicah Ivana Kalvina, koji su one, koji se njihovom mnienju protivše, tamnicom, trlicom, šibami, pače i istom smrtju kazniti običavali.

Vjera krstjanska kada obučava, sije ljubav i slogu medju sveukupno čovječanstvo, a razširuje pokornost i štovanje zakonah, kao i stovanje prama zakonom postavljenomu poglavarstvu.

Da ovu istinu što više potvrdimo i podkriepimo, navesti ćemo vlastite rieči odmetnika Lutera, koje je prigodom jedne propoviedi, na sliedbenike svoje upravio, veleć: „Sada vrazi sve na čopore u čeljad ulaze tako, da je sviet, akoprem svjetlom luči evangejske (tako Luter svoj nauk nazivaše) obasjan, lahkoumniji, bezsramniji i hrdjaviji, nego što je bio pod papinstvom; — to je seljeti iz sramotnoga i neurednoga življenja, što ga vode seljaci i prostaci, gradjani i plemići, da, svaki stališ od najvišjeg do najnižjeg.“ A njegov svriemenik Erazmo ovo potvrđujuć govori: „Sada ljudi ne samo da nebijaju bolji, nego postaju sve gorji i gorji.“

Vidimo evo što morade odmetnik Luter o svom vjerozakonu i njegovih sliedbenicah priznati! morade velin, jerbo je sam u brzo uvidio da je manjkav, nesavršen i na krivih načelih osnovan a po tom na slabom temelju sadgradjen, i to zaoto, što ga je on sam kao čovjek po svome kalupu skrojio i priredio; pa buduć da samo Bog nješto posve savršena i dobra stvoriti i naučati može: to možemo punim pravom i mirnom sviesti svemu svietu javno izpoviediti, da je naša Bogom, ni-pošto pako kroz ljude skrojena i izdana vjera takova, na kojoj ništa nemanjka, i koja, nas kao ni sam Bog nikda prevariti niti u bludnje zavesti neće a niti može.

Kada je utemeljitelj vjere luteranske a i njegov nasliednik i svriemenik, manjkavost svoga nauka javno priznati morao, upitajmo sada i kojeg sliedbenika te navjestitelja vjere Isukrstove što on do iste vjere u moralnom smislu drži?

Sv. Justin mučenik veli: „Oni, koji jednom požudi sluzahu, sada samo u čudorednosti veselje nalaze; koji su se medjusobom mrzili, žive sada zajedno u ljubavi.“ Ovome dodaje opet Origen: „Gdjeod se krstjanske obćine ustanove ondje se njeni članovi iz tisuće opačinah obrate, te i sada još proizvodja nauka Isusova čudnovatu krotkoću, čovječnost i blagost.“ Sam pako Isukrst kod sv. Matije na poglavju 7. r. 24., ovako o svome nauku govori: „Svaki, moj nauk slušajuć i obdržavajuć, biti će sličan mudru čovjeku, svoju kuću na

pečini sazidavšu.“

Za vriemena velikog progonstva krstjanah, govorahu medjn sobou otmjeni i učeni poganski rimljani Fabius i Fulvio, te izrekose o prvih krstjanih svoj sud evo ovako: „Obični prekršitelji i zločinci (medju ove uvrstjivahu oni i krstjane) ne-ljube dakako svoje poslove na koje ih nagonimo, te je kod svakoga skoro koraka, za bičem posegnuti, pa kada je oko nadzornika od njih samo za čas odvratjeno nerade tada obično ništa. Vrh svoga toga su još, kao što se samo po sebi razumi-je, posve prosti, čudljivi, jadikujuć i nezadovoljni; nu krstjani, kada su na takovu javnu raduju osudjeni, čini se, kano da su vrhu ove sasma veseli, vedri a nadzornikom poslušni. — Ja se vrhu tih krstjanah upravo čudim, da neznam, kakova oni osobita stvorenja moraju biti, da sve težkoće ovoga života toli uztrpljivo podnašaju, preziru i najmućnije poslove veselo i rado za ljubav nekakvoga bitja obavljaju.“ *)

Iz dosada navedenoga jasno se uvidja, da izključenje vjerozakonskog nauka i odstranjenje svakog svetjeničkog upliva iz učione, nije niti najmanje umjestno, dobro niti probitačno.

Nije mi niti iz daleka namjera tajiti, da kao što medju svimi stališi, tako dakle i u svetjeničkomu, ima nevriednih i nesposobnih članovah, koji nazaslužuju onoga liepoga imena sionu ih kiti; ali se neda niti to zatajiti, da je takovih medju tvjetovnjaci pa i istimi učitelji znatno više nego li medju svetjenici, — što dokazivati — mislim — bilo bi suvišno. Pak poradi nekoličine nesposobnih svetjenicah, smijemo li zaključak stvoriti, da se veliko mnoštvo po naše školstvo veoma zaslužnih, koristnih i sposobnih svetjenicah, iz škole iztjera, i ovo svakoga upliva na školu liši?

Promotrimo sada na kratko, kako vjerozakonski nauk na čudorednost djeluje, te iztražujmo podjedno, hoće li se nauk vjere drugim čingod, gledom na čudorednost, u pučkoj učioni nadomjestiti moći?

Koji se uzgojem mladeži bavi, pa komu je vjerozakonski nauk prvim ne pako zadjim predmetom u školi, mogao je veoma četo opaziti, kako su oči učenicah njegovih, prigodom pripoviedanja o životu, muci i smrti Isusovoj, obilno u revinih suzah plivale, te mnogo i mnogo uzdahah iz n'radjanih grudih izmamile. — O, učitelju! zar nisi više putah sam morao suzne svoje oči odvratiti, gledajuć raztužena angjeoska lica tvojih pitomacah, kojih si srca uz pripomoć božju, ti u stanju bio toliko omekšati, ganuti i za Boga pridobiti? — Znam, prijatelju! znam, da mi na ovo pitanje sasviem povoljno odgovaraš. — Koliko i koliko putah smo se o tome osvjedočili, da govoreć o dobroti i ljubavi božjoj prama nam, učenici s' nas oko svoje skinuli niesu; pa kada smo im zatiem re'li, da iz ove prevelike ljubavi prama nam, moramo i mi Boga ljubiti i samo ono činiti što nam zapovieda, nečiniti pako onoga, što nam zabranjuje, — čuli smo ove blažene rieči: „O, ja ću uvijek Boga ljubiti, i neću nikda ono raditi, što se njemu nedopada!“

Ovako se ovo na temelju svete vjere naše započeo bogoštovno čudoredni uzgoj, i već je jedinim počekom ovi takovo djelo proizvedeno, koje se ničim inim na svietu nadomjestiti nemože; jer prvo imaš već dobra krstjanina koji Boga ljubi, i drugo valjana gradjanina, koji iz ove ljubavi nečini ono, što zakon bilo ma u čemu zabranjuje.

(Sliedi.)

S V A Š T I C E.

4. Čutanje, polakje mudrosti — pa ma i ništa neznao.
5. Pokornost, nije za sobom nikada hrgjav trag povala kose nje drži ne može stradat.
6. Naučen, sa nenaučenim dišputati, zovese ludost.
7. Za svakuse malenkost ljutit, i bučiti, znacisu silovitosti, jer i samim carevom neispada uvik onako kakobi oni radi bili.
8. U pravdi biti gonjen nagrađaje čista Savest blago neocinjivo. Knežević.

*) Wiseman: Fabiola, gl. 6.